

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Locus of Control and Parent-Child Communication: The Mediating Role of General Self- Efficacy

Kontrol Odağı ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi İlişkisi: Genel Öz- Yeterliliğin Aracı Rolü

Ahmet Özbay¹, Süleyman Kahraman², Hatice Deniz Özdemir³,
Göksu Güre⁴

Abstract:

The communication of the parent with the child is also very important for both the parent and the child. The first people to communicate with their children and try to show them life are their parents, that is, their parents. If the family environment or atmosphere is the basis of relationships and communication, it will positively affect the psychological and emotional development of children and the development of good behavior. Locus of control, on the other hand, is the tendency of a person to perceive events that affect him, whether good or bad, as the result of his characteristics and behaviors, or as the work of forces other than himself, such as luck, fate, luck, and powerful others. General self-efficacy, which is the mediator role, is defined as the characteristics of the parent's communication with the child, the parent-specific emotion regulation strategies, and the belief that an individual can successfully perform the behaviors necessary to produce the desired results under certain conditions. Thus, this locus of control was built on the concepts of general self-efficacy, and parent-child communication and aimed to examine the relationship between these concepts in a model. It is predicted that general self-efficacy will play a mediating role in the relationship between locus of control and parent-child communication. In addition, significant differences of these concepts with various demographic variables were evaluated. The sample of the study consists of a total of 412 parents. The data were collected through online platforms and surveys; the Locus of Control Scale, General Self-Efficacy, and Parent-to-Child Communication Scale were used. As a result of the regression analyzes made in the SPSS program it was found that locus of control had a significant predictive effect on the parent's communication with their child, and general self-efficacy had a significant mediating role in the relationship between locus of control and parent's communication with their child. Recommendations are presented within the framework of the literature related to the findings obtained.

Keywords: Locus of Control, General Self-Efficacy, Parent-Child Communication, Mediating Role

¹PhD, Republic of Turkey Ministry of National Education, Istanbul-Turkey, ahmetozbay@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-5021-5980

²PhD, Beykent University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Istanbul-Turkey, suleymankahraman@beykent.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3468-2065

³PhD, Biruni University, Faculty of Education, Department of Psychological Counselling, Istanbul-Turkey, deniz.dozdemir@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3468-2065

⁴Clinical Psychologist, Istanbul-Turkey, ggoksugure@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0142-8899

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Ahmet Ozbay, Republic of Turkey Ministry of National Education, Istanbul-Turkey, E-mail: ahmetozbay@hotmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 10.03.2023, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 11.05.2023, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 24.05.2023, **Date of Online Publication/Çevirimiçi Yayın Tarihi:** 17.06.2023

Citing/Referans Gösterimi: Ozbay, A., Kahraman, S., Özdemir, H. D. & Güre, G. (2023). Locus of Control and Parent-Child Communication: The Mediating Role of General Self- Efficacy, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 5(2): 111-120

© 2023 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Öz:

Ebeveynin çocuğuyla olan iletişimi hem ebeveyn hem çocuk için çok önemlidir. Çocuklarla ilk iletişime geçen ve onlara hayatı öğretmeye, göstermeye çalışan kişiler ebeveynleridir. Aile ilişkileri belirli standartlarda olduğu takdirde, çocukların psikolojik, duygusal durumları, gelişimleri ve davranışları pozitif yönde etkilenir. Kontrol odağı, kişinin kendisini etkileyen olayların kendi davranışlarıyla ilgili olduğunu düşünmesi ya da şans, kader, talih ve güçlü başkaları gibi kendisi dışındaki güçlerin işi olarak algılama eğilimidir. Araştırmada aracı rol olarak ele alınan genel öz-yeterlik ise ebeveyne özgü duygu düzenleme stratejileri ve bireyin belli koşullar altında istenen sonuçları vermesi için lazım olan davranışları başarılı bir şekilde yapabileceği inancı olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada kontrol odağı, genel öz-yeterlik, ebeveynin çocuğuyla iletişimi üzerinde çalışılmış. Bu kavramlar arasındaki ilişkiyi bir modelde incelemek amaçlanarak kontrol odağı ile ebeveynin çocuğuyla iletişimi ilişkisinde genel öz yeterliğin aracı rolü olacağı hipotezi test edilmiştir. Araştırma verileri 412 ebeveyninden çevrimiçi ortam aracılığıyla ile toplanmış olup; Kontrol Odağı, Genel Öz-yeterlik ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçekleri kullanılmıştır. SPSS programında yapılan regresyon analizleri sonucunda; kontrol odağının ebeveynin çocuğuyla iletişimi üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi olduğu ve kontrol odağı ile ebeveynin çocuğuyla iletişimi ilişkisinde genel öz yeterliğin tam aracı rolü olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgularla ilgili literatür çerçevesinde öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kontrol Odağı, Genel Öz-yeterlik, Ebeveyn Çocuk İletişimi, Aracılık Rolü

Giriş

Ebeveynin çocuğuyla olan iletişimi hem ebeveyn hem çocuk için çok önemlidir. Çocuklarıyla ilk iletişime geçen ve onlara hayatı göstermeye çalışan kişiler çoğunlukla anne-babaları, diğer bir ifadeyle ebeveynleridir. Sağlıksız ve yetersiz gelişim gösteren çocuklar çoğu zaman sorunlu ailelerden gelmekle beraber, dengeli ve sağlıklı gelişim gösteren bireyler de daha iyi iletişim ve etkileşim kurabilen, çocuk büyütmede bilinmesi lazım olan yaklaşımları gerçekleştirebilen, sağlıklı ve dengeli ailelerden gelmektedir (Kahraman, 2016). İletişim temelli aile ortamının, çocukların duygusal gelişimini ve iyi davranış geliştirmelerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Knafo & Plomin, 2006). Benzer şekilde ebeveyn çocuk ilişkisi üzerine yapılan araştırmalarda, bu ilişkilerin çocuğun okul başarısı ve benlik saygısı (Frank, Plunkett & Otten, 2010; Hunter, Barber & Stolz, 2015), duygusal sıcaklık, ebeveyn tutumu, kontrol odağı, algılanan sosyal destek, bireyin özgüvenli yaklaşımı, iyimser tutum ve sosyal destek arama davranışı (Varıcıer, 2019), akademik başarısı (Yuan, Weiser & Fischer, 2016), antisosyal davranış ve depresyon düzeyi (Hunter, Barber & Stolz, 2015), kaygı düzeyi, kaygı duyarlılığı ve psikolojik sağlamlık düzeyi (Demirsu, 2018), kontrol odağı gelişimi ve cinsel öz-yeterlik (Yavuzer, 1994; Taris & Semin, 1998) ve öz-yeterlik düzeyi (Yuan, Weiser & Fischer, 2016) arasında anlamlı ilişki olduğunu doğrulayan çalışma bulguları bulunmaktadır.

Sosyal hayatta var olan bazı bireyler, yaşadıkları olaylardan dolayı kendilerini sorumlu tutarken, diğerleri bunu başka insanlara ya da şans ve kader gibi faktörlere bağlarlar. İnsanların aynı olaylara farklı bakmaları kontrol odaklarındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (Akkaya, 2015). Kontrol odağı tanımı Rotter'in geliştirdiği sosyal öğrenme kuramından meydana gelmiştir. Denetim ya da kontrol odağı kavramı bireyin tepkilerinin yorumuna ilişkin bilgi sağlayan bir yapıdır. Çocukluktan itibaren süregelen davranışların hangi sonuçları üreteceğine ve hangi sonuçların kendi davranışlarından kaynaklandığına dair tutarlı beklentisidir (Gültekin, 2003). Denetim odağı, kişinin iyi ya da kötü,

kendisini etkileyen olayları kendi yarattığını, özellikle davranışlarının sonuçlarından sorumlu olduğu ya da şans, kader, talih ve güçlü başkaları gibi kendisi dışındaki güçlerin etkisi olarak algılaması eğilimidir (Gültekin, 2003). Bu tanımlamada da görüldüğü üzere, kontrol odağı, beklentilere ve geçmiş deneyime dayalı bir kavramdır. Aynı zamanda kişilerin elde ettiği başarı veya başarısızlıklarla, ödül ve sonuçlarla ilişkilendirmesine de bağlıdır.

Kendilerini etkileyen durumların daha çok kendi denetiminde olduğunu düşünen bireyler "içten kontrollüler", daha çok onlardan başka güçlerin elinde olduğu inancını taşıyanlar ise "dıştan kontrollüler" olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 2003; Clay-Spotser, 2015). Kontrol odağı kavramının içinde yer alan iç kontrol ile dış kontrol arasındaki fark, eylemlerimizin sonuçlarının yaptıklarımıza bağlı olup olmadığı hakkındaki inançlarımızdan oluşur (Clay-Spotser, 2015). İçten kontrollü kişilerin başarılı, girişimci, bağımsız, özsaygısı ve özgüveni yüksek, daha uyumlu bir kişilik yapısı gösterdiği görülmektedir. Bu durum şansa daha az inanan kişilerin, sorumluluk alabilen, araştırmayı seven, zamanı etkin kullanabilen ve de en önemlisi çevreleriyle rahatça etkili iletişim kurabilen insanlar olmalarını sağlar. Dış kontrol odaklı kişiler ise hayatta karşılırlarına çıkan olaylarda sorumluluk almazlar. Karşılırlarına çıkan yaşantıların nedenlerini başka kişilere, şansa ve kadere benzer kişinin kendi iradesi dışındaki etkenlere dayandırır. Bu bireyler hayatlarını ve çevrelerini değiştirecek güce sahip olmadıklarını düşündükleri için, bunları değiştirmek için çaba sarf etmezler (Cüceloğlu, 2003; Clay-Spotser, 2015). Ayrıca dış kontrol odağına sahip kişilerin, dikkatlerini fırsatlardan daha çok engellere yoğunlaştırma olasılıkları daha yüksek olduğu için strese yanıt vermeye daha yatkınlardır. Dış kontrol odaklı kişiler başarısızlıklarını tolere edemezler ve başarısızlıkları sonrası motivasyon kaybı yaşarlar (Rotter, 1966). Dış kontrol odaklı bireylerin hayata karşı daha pasif bir tutuma sahip olduğu, iç kontrol odaklı olanların ise hayatta daha aktif olduğu söylenebilir. Böylece, iç

kontrol odaklılar, dış kontrol odaklılara göre davranışlarını değiştirmek veya güçlendirmek için daha fazla fırsata sahiptir (Chang & Ho, 2009).

Kontrol odağı kavramına yönelik çalışmaların daha çok çatışma çözme yaklaşımları, kendilik algısı (Şahin, Basım ve Çetin, 2009), akademik başarı (Gifford, Briceno-Perriott & Mianzo, 2006; Shepherd, Fitch, Owen & Marshall, 2006; Clay-Spotser, 2015; Dumitrescu, 2016) ve karar verme stratejileri (Çoban & Hamamcı, 2006) üzerine olduğu görülmüştür. Kontrol odağı ve genel öz-yeterlikle ilgili yapılan araştırmalarda kontrol odağı kavramının genel öz-yeterlik algısıyla bağlantılı olduğu ortaya koyularak bu çalışmalarda kontrol odağı ile öz-yeterlik kazanılması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterilmiştir (Kormanik & Rocco, 2009; Clay-Spotser, 2015).

Öz-yeterlik, kişinin kendi başarı düzeyinde üretme kabiliyetine olan inancı olarak tanımlanır. Bir başka deyişle, belirli bir amaca ulaşmak için belirli bir şekilde performans gösterme potansiyelidir. Öz-yeterlik, etkiyi üretme gücüne olan inançtır (Schunk & Pajares, 2002). Kısacası öz-yeterlik, kişinin ne kadar yetenekli olduğu değil, kişinin ne kadar yetenekli olduğuna dair inancıdır (Stanley & Murphy, 1997; Clay-Spotser, 2015). Öz-yeterlik, bir bireyin belli koşullar altında istenen sonuçları vermesi için lazım olan davranışları başarılı bir şekilde yapabileceği inancı olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda ise öz-yeterlik duygusunu, kişisel stresli ve zor yaşam olaylarıyla başa çıkmada yetkin olma inancıdır (Scholz, Doña, Sud & Schwarzer, 2002). Algılanan öz-yeterlik, çok çeşitli stresörlerle başa çıkabilme konusundaki iyimser inançları içerir (Schwarzer, Mueller & Greenglass, 1999). Ayrıca, öz-yeterlikle ve eteceleme arasında ilişki olduğunu iddia eden çalışmalar da bulunmaktadır (Ghosh & Vohra, 2021). Güçlü yeterlik beklentileri olan bireylerin daha az erteleme eğiliminde olduğu da bulunmuştur (Haycock, Mc Carthy & Skay, 1998). Ek olarak, genel öz-yeterlik duygusu, bireyin yaşamındaki zor olaylarla başa çıkma konusundaki özgüveninde de kendini gösterir. Algılanan öz-yeterlik, insanlarda motivasyonu ve başarıları açıklayan iyimser bir kişisel yeterlilik duygusunu temsil eder (Scholz ve ark., 2002). Kısaca ifade edecek olursak genel öz-yeterlik, bireylerin çeşitli durumlarda iyi performans gösterme yeteneklerine olan inançlarıdır (Scherbaum, Cohen-Charash & Kern, 2006). Öz-yeterlik inançları ile davranış değişiklikleri ve sonuçları oldukça ilişkilidir. Bu nedenle öz-yeterlik, davranış kalıplarının mükemmel bir yordayıcısıdır (Schunk & Pajares, 2002).

Öz-yeterlik, kişinin etrafında yaşananların üzerinde efektif olabilecek şekilde bir hamleyi başlatıp sonuca ulaşana kadar sürdürülebileceğine olan inancıdır (Bandura, 2005). Yüksek öz-yeterliğe sahip öğrenciler, akademik başarısızlığı içsel kaynaklara ve çaba eksikliğine bağlama eğilimindedir. Öz-yeterliği zayıf olan öğrenciler, geçmişteki başarısızlıkların ve aksiliklerin başarı için çaba sarf etmeme nedenleri olarak görüp umutsuzluğa kapılma eğilimindedirler (Bandura ve ark., 2003). Dolayısıyla, kontrol odağı içten denetimli olan kişilerin yüksek öz-yeterliğe sahip olabileceğini öngörebiliriz. Bu sonuçla birlikte kontrol odağının öz-yeterlik algısı ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, alanda bu iki değişkenin ilişkisini inceleyen çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu kısıtlılığı gidermek adına bu çalışmada öz-yeterliğin aracı rolünü incelemek amaçlanmıştır.

Öz-yeterliliği yüksek olan kişilerin, içsel olarak motive olmaları, daha zor görevlerle kendilerini zorlamaları ve aksiliklerle karşılaştıklarında sebat etmeleri daha olasıdır (Bandura, 1997). Öz-yeterlik; dolaylı deneyimler, performans başarıları, sözlü ikna ve fizyolojik durumlar olmak üzere dört bilgi kaynağı tarafından artırılıp azaltılabildiğine göre (Bandura, 1977) bu alanlara müdahale edilerek algısal oynamalar yapılabilir. Geçmiş deneyimler, sosyal ikna ve duygusal durum öz-yeterlik algısını etkileyebilir.

Öz-yeterliliği yüksek kişilerin, zor ve sıkıntı verici olaylarla ve ulaşılması zor hedeflerle karşılaştıklarında sakin, kendinden emin ve güçlü kalacağı vurgulanmaktadır. Öz-yeterlik, sağlığın teşviği ve geliştirilmesini, hastalıkların önlenmesi açısından önemlidir (Bandura, 2004). Dolayısıyla, öz-yeterliliği yüksek olmayan kişiler, hedeflerine ulaşmada karşılaştıkları engellerin veya yapmaları gereken davranışların görüldüğünden çok daha zor olduğuna inanırlar, her şeye dar bir perspektiften bakarlar. Bununla birlikte, güçlü bir öz-yeterlik duygusuna sahip kişiler, zor işlerde, zor hedeflerde veya zor olaylarda daha rahat, sakin, kendinden emin ve güçlü olacaklardır.

Genel öz-yeterlikle ilgili çalışmaların daha çok yaşam doyumunu, gelecekle ilgili planlamaları (Azizli, Atkinson, Baughman & Giammarco, 2015), eleştirel düşünme eğilimi, umutsuzluk (Kezer, Oğurlu & Akfırat, 2016), velinin okula etkin katılımı (Reed, 2020), akademik performans, başarı (Tella, Tella & Adika, 2008; Choi, 2013; Clay-Spotser, 2015; Dumitrescu, 2016), algılanan stres (Dumitrescu, 2016), kontrol odağı (Clay-Spotser, 2015; Dumitrescu, 2016), ebeveynin çocuk ilişkisi (Demirtaş Zorbaz, 2018), uyuturucu ve alkol kullanımı (Peters, 2011) üzerine olduğu görülmüştür.

Ebeveynin öz-yeterliliği, psikolojik iyi oluşu anlamak ve ebeveyn davranışlarını tahmin etmek için önemli bir yapı olarak tanımlanmıştır (Hastings & Brown, 2002). Ebeveyn öz-yeterliliği ile ilgili yapılan bir araştırmada da ebeveyn öz-yeterliliğinin, ebeveyn çocuk iletişiminin etkisi altında olduğu ortaya konulmuştur (Demirtaş Zorbaz, 2018). Ayrıca ebeveynin öz-yeterlilik algısı, ebeveynin çocuğuyla gerçekleştirdiği ilişkinin etkisi altında kalabileceği gibi, çocuğuyla gerçekleştirdiği ilişki de ebeveynin öz-yeterlilik algısını etkileyebileceği bulunmuştur (Glatz & Buchanan, 2015). Başka bir çalışmada yüksek ebeveyn öz-yeterlik düzeyi ile çocuğun yüksek gelişimsel düzeyi ilişkilendirilmiştir (Shumow & Lomax, 2002). Ebeveynlik becerilerinde artan güven ve yeterlik, çocuğu olumlu gelişime teşvik ederken, çocukta var olan bir bozukluk veya engel ebeveynin öz-yeterliliğini tehlikeye sokabilmektedir (Wagnon, 2019). Tüm bunlardan yola çıkarak ebeveynin kendine ilişkin olarak öz-yeterlik kavramı ile çocuğuyla kurduğu iletişim bağlamında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülebilir. Bu bulgular göz önüne alındığında ebeveyn çocuk iletişiminde kontrol odağının kavramının önemli olduğu ve birbiriyle ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Genel öz-yeterliliğin çeşitli ilişkilerde düzenleyici bir etkisinin bulunabileceği önerilse de (Peng & Mao, 2015), ebeveyn çocuk iletişimi ve kontrol odağı arasındaki ilişkide bu rolünü inceleyen bir araştırma henüz yapılmamıştır. Bahsedilen değişkenlerin beraber çalışılmış oluşu bu çalışmanın ortaya çıkış sebeplerinden biridir. Bu araştırmada çocuk ve ebeveyn iletişimi ile kontrol odağı değişkenleri arasındaki ilişki

ebeveyn öz-yeterlik algısı aracı olarak ele alınarak alanyazına katkı sağlanacaktır. Bunlara ek olarak araştırma sonuçlarının ruh sağlığı alanında ilerideki araştırmalara kaynak oluşturması açısından değerli olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalara dayalı olarak oluşturulan araştırma sorularımız şu şekilde ifade edilebilir:

-Ebeveynin çocuğuyla iletişimi, genel öz-yeterlik düzeyleri ve kontrol odakları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

-Ebeveynlerin kontrol odakları ile çocuklarıyla iletişimi ilişkisinde öz-yeterlik düzeylerinin aracı rolü var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen bu araştırmada, ebeveynin çocuğuyla iletişimi ile kontrol odağı arasındaki ilişkide genel öz yeterliğin aracı rolüne bakılmıştır. Bu modelde; değişkenler arasındaki ilişkiyi tahmin etmek üzerine kurulmuştur (Burmaoğlu, Polat & Meydan, 2013).

Örneklem

Araştırmanın örneklemini 412 ebeveyn oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan katılımcılar tamamen gönüllülük esaslı katılım göstermişlerdir. Çevrimiçi oluşturulan anket linki sosyal medya platformları ve mail grupları aracılığıyla kişilere ulaştırılmıştır. Katılımcıların % 76'sı anne (313), %24'ü babadır (99). Katılımcıların %29,4'ü 18-35 yaş, %70,6 36-49 yaş aralığındadır. Katılımcıların %65,3'ü çalışan, %34,72'si çalışmayanlardır. Katılımcıların %7,5'i ilköğretim, %26,2'si lise, %53,2'si üniversite, %13,1'i lisansüstü mezundur. Katılımcıların %18,2'si 3000 TL ve altı, %40,5'i 3000-6000 TL arası, %18,2'i 6000-9000 TL arası, %23,1'i 9000 TL ve üzeri kazanca sahip kişilerdir. Katılımcıların %44,2'si bir, %43,7'si iki, %12,1'i üç ve üzeri çocuk sayısına sahip kişilerdir. Katılımcıların %31,1'i 18-24 yaş, %61,9'u 25-35 yaş, %7'si 36-49 yaş aralığında ilk kez ebeveyn olmuşlardır.

Veri Toplama Araçları

Bilgilendirilmiş Onam ve Demografik Bilgi Formu: Soru formunun ilk sayfasında çalışmanın amacını açıklayan bilgilendirilmiş onam formu yer almaktadır. Bu formun devamında formu dolduran ebeveynin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, aylık gelir durumu, kaç çocuk sahibi olduğu ve ilk ebeveyn olma yaşına ilişkin soruların yer aldığı demografik bilgi formu katılımcılara verilmiştir.

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği: Ebeveynin çocuğuyla olan iletişim kalitesini ölçmek amacı olan ölçek, Kahraman (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, toplam 27 madde içerir ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Boyutlar "paylaşımaya açık olma", "engelsiz dinleme", "saygı/kabul", "duyarlılık" ve "problem çözme"dir. Paylaşımaya açık olma boyutunu 11, 13, 14, 21 numaralı maddeler, engelsiz dinleme boyutunu 2, 8, 10, 15, 27 numaralı maddeler, saygı/kabul boyutunu 5, 9, 16, 18, 20, 22, 23 numaralı maddeler, duyarlılık boyutunu 6, 12, 17, 24, 25, 26 numaralı maddeler, problem çözme boyutunu ise 1, 3, 4, 7 ve 19 numaralı maddelerden meydana gelmektedir. 5'li Likert halinde "her zaman", "sıklıkla", "bazen", "ara sıra" ve "hiçbir zaman" olmak üzere değerlendirilen ölçekte elde edilen yüksek puan,

ebeveynin çocuğuyla olan iletişim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Engelsiz dinleme boyutunun maddeleri ters puanlanmaktadır (Kahraman, 2016; Kahraman ve Tanrıku 2019). Araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik değeri ,86 olarak bulunmuştur.

Kontrol Odağı Ölçeği: Bireylerin kontrol odaklarını ölçmek niyetiyle Rotter'in (1966) "İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği" kullanılmıştır. Türkçe uyarlaması Dağ (1991) tarafından yapılan bu ölçek, bireylerin genelleşmiş kontrol beklentilerinin içsellik veya dışsallık boyutu üstündeki konumuna bakmak hedefiyle geliştirilmiştir. Bütünde 29 madde ve 7 alt boyutu içeren ölçekte, yüksek puanlar dış kontrol odağına olan inançlarının fazlalığını işaret etmektedir. Araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik değeri ,87 olarak bulunmuştur.

Genel Öz-yeterlik Ölçeği: Ölçeğin amacı bireylerin genel öz-yeterlik inancını ölçmektir. Bu ölçek Schwarzer ve Jerusalem (1995) tarafından geliştirilmiştir. 2010 yılında Aypay tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçekte ters puanlı maddeler yoktur; iki alt boyutu ile 4'lü Likert tipi olarak puanlanmaktadır. Ölçekte alınabilecek en az ve en çok puan sırasıyla 10 ve 40'tur. Yüksek puanlar almak, bireylerin yeterli öz yeterliliğe sahip olduğu anlamına gelir (Aypay, 2010). Mevcut araştırmada öz-yeterlilik ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik değeri ,70 olarak bulunmuştur.

İşlem

Veriler Google Form programı aracılığıyla hazırlanan çevrimiçi anket formu ile Mayıs-Haziran 2021 dönemleri arasında elde edilmiştir. Araştırmanın uygulanması için Beykent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İçin Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmıştır (Karar No: 35, Tarih: 28.05.2021). Bilgilendirilmiş onam formu, demografik form ve ölçekler bir araya getirilerek Google Forms aracılığıyla çevrimiçi ortamda bir soru formu hazırlanmıştır.

Veri Analizi

Verilerin analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Analizlere başlamadan önce başlangıç analizleri yapılmıştır. Bu bağlamda verilerin doğruluğu, kayıp değerler, aykırı değerler incelenmiştir. İlk olarak verilerin doğruluğunu incelemek amacıyla her bir değişkenin en küçük ve en büyük değerleri ve frekans dağılımları incelenmiştir. Sonrasında normallik testlerine bakılmış, verilerin normal dağıldığı gözlemlenmiş ve parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Betimsel verilerin analizinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma, basıklık, çarpıklık ve Cronbach alfa değerleri kullanılmıştır. Kontrol Odağı Ölçeği, Genel Öz-yeterlik Ölçeği ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ele alınan değişkenler arasında aracı değişken rolünün analizini yapmak için SPSS programında Hayes Makrosu kullanılmıştır. Değişkenler arası yordayıcı etkiler ve aracı rol için yol analizi yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, katılımcılardan Demografik Bilgi Formu, Kontrol Odağı Ölçeği, Genel Öz-yeterlik ve Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği kullanılarak toplanan verilerin analiz edilmesi neticesinde elde edilen bulgular ve bu bulgular temel alınarak yapılan açıklamalar yer almaktadır.

Tablo 1. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi, Kontrol Odağı ve Öz-yeterlik Ölçeklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık	α		
EÇİÖ	412	114,33	3,328	,401	,240	,609	,120	,858
Kontrol Odağı	412	10,92	3,811	-,471	,240	-,101	,120	,874
Öz-yeterlik	412	34,01	4,760	,369	,240	-,769	,120	,694

EÇİÖ: Ebeveynin çocuğuyla iletişimi ölçeği

Tablo 1’de araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Ebeveyn Çocuk İletişimi Ölçeğinin (EÇİÖ) ortalaması 114,33, standart sapması 3,328, çarpıklık değerleri ,401/,240, basıklık değerleri - ,609/,120, Cronbach alfa değeri ,858’dir. Öz-yeterlik Ölçeğinin ortalaması 34,01, standart sapması 4,760,

çarpıklık değerleri ,369/,240, basıklık değerleri - ,769/,120, Cronbach alfa değeri ,694’tür. Kontrol Odağı Ölçeğinin ortalaması 10,92, standart sapması 3,811, çarpıklık değerleri -,471/,240, basıklık değerleri - ,101/,120, Cronbach alfa değeri ,874’tür.

Tablo 2. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi, Kontrol Odağı ve Öz-yeterlik Ölçek Puanlarına İlişkin Korelasyon Analizi

	1	2	3	
1-Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi	r	1	-,117*	,399**
2-Kontrol Odağı	r	1	-,175**	
3-Öz-Yeterlik	r	1	1	

** p<,01;

*

p<,05

Tablo 2’de araştırmada kullanılan ölçek puanlarına ilişkin korelasyon analizi verilmiştir. Buna göre Ebeveyn Çocuk İletişimi Ölçeği ile Öz-yeterlik (r=,399) ölçek puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır, ayrıca kontrol odağı (r=-,117) ile de ölçek puanları

arasında zayıf düzey, negatif, anlamlı ilişki vardır (p<,01). Kontrol odağı ölçeği ile Öz-yeterlik ölçek puanları arasında zayıf düzey, negatif, anlamlı ilişki vardır (r=-,231; p<,01).

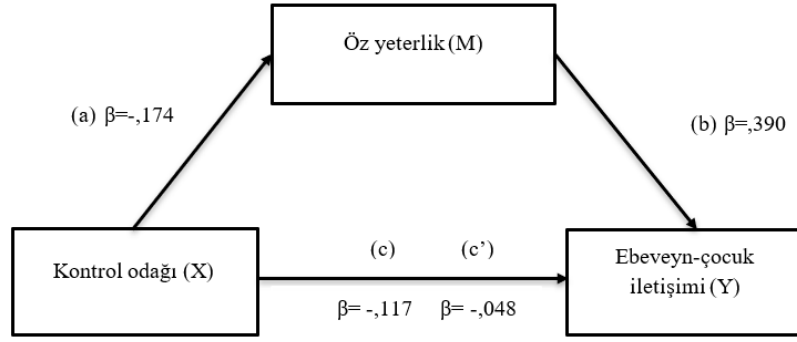
Tablo 3. Kontrol Odağı ile Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Arasındaki İlişkide Öz-yeterliğin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
ÖYÖ	Sabit	36,388	,702	-	51,820	,000
	KOÖ	-,218	,060	-,174	-3,590	,000
R=,174 R ² =,030 sd=1/410 F=12,893 p=,000						
EÇİÖ	Sabit	117,819	1,503	-	78,377	,000
	KOÖ	-,310	,130	-,117	-2,386	,017
R=,117 R ² =,013 sd=1/410 F=5,693 p=,017						
EÇİÖ	Sabit	87,654	3,812	-	22,989	,000
	KOÖ	-,129	,121	-,048	-1,062	,288
	ÖYÖ	,829	,097	,390	8,493	,000
R=,402 R ² =,161 sd=2/409 F=39,414 p=,000						

Ebeveyn Çocuk İletişimi Ölçeği (EÇİÖ), Öz-yeterlik Ölçeği (ÖYÖ), Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)

Tablo 3’te Kontrol odağının ebeveynin çocuğuyla iletişimi arasındaki ilişkide öz-yeterliliğin aracı rolüne

ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Şekil 1’de regresyon analizi sonucunda çıkan model verilmiştir

Şekil 1. Kontrol Odağı ile Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Arasındaki İlişkide Öz -Yeterliliğin Aracı Rolüne İlişkin Model Şeması

Regresyon analizinin birinci aşamasında kontrol odağının genel öz-yeterlik üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir (a). Kontrol odağının ($\beta=-,174$; $t=-3,590$; $p<,01$), genel öz yeterliğin %3'ünü açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=,174$; $R^2=,030$; $F_{(1,410)}=12,893$; $p=,000$).

Regresyon analizinin ikinci aşamasında kontrol odağının ebeveynin çocuğuyla iletişimi üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir (c). Kontrol odağının ($\beta=-,048$; $t=-1,062$; $p<,05$), ebeveynin çocuğuyla iletişimini %1,3'ünü açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=,117$; $R^2=,013$; $F_{(1,410)}=5,693$; $p=,017$).

Regresyon analizinin son aşamasında kontrol odağının ve öz-yeterliğin ebeveyn çocuk iletişimi üzerindeki ortak yordayıcı etkisi incelenmiştir (c'). Kontrol odağının ($\beta=,043$; $t=,924$; $p>,05$) ve öz yeterliğin ($\beta=,390$; $t=8,493$; $p<,01$), ebeveynin çocuğuyla iletişimini %16,1'ini açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=,402$; $R^2=,161$; $F_{(2,409)}=39,414$; $p=,000$).

Aracı etkinin test edilmesi için tüm gerekli varsayımların karşılandığı belirlenmiştir. Beta katsayıları değerlendirildiğinde, genel öz-yeterlik modele aracı değişken olarak atandığında kontrol odağının ($\beta=-,048$; $t=-1,062$) ebeveynin çocuğuyla olan iletişimi üzerindeki etkisinde düşüş olduğu görülmüştür. Güven aralığı alt ve üst sınır değer işaretlerinin aynı yönde olduğu görülmüştür (LLCI=-,108; ULCI=-,030). Aracı etkinin anlamlılığını belirlemek amacıyla yapılan Sobel testi sonucunda, kontrol odağının ebeveynin çocuğuyla iletişimi üzerindeki etkisinde genel öz-yeterliğin tam aracı rolü olduğu görülmüştür ($z=-3,343$; $se=,054$; $p<,01$).

Tartışma

Araştırma katılımcılarının % 76'sı anne (313), %24'ü babadır (99). Bu durum genel olarak kadın katılımcıların bu tür çalışmalara erkek katılımcılardan daha çok katıldığı literatür bulgusu ile uyumaktadır (Kezer, Oğurlu & Akfırat, 2016; Demirsu, 2018; Cao ve ark., 2020; Yazıcı Çelebi, 2020). Çalışmaya katılan ebeveynlerin çoğunun anne olması bulguların babalara genellenebilirliğini azaltmaktadır.

Araştırmada, ebeveyn çocuk iletişimi ile öz-yeterlik puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunurken kontrol odağı ile öz-yeterlik ve ebeveyn çocuk iletişimi puanları arasında negatif zayıf

düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgular literatür ile uyumlu bulunmuştur (Yavuzer, 1994; Taris & Semin, 1998; Yuan, Weiser & Fischer, 2016). Kontrol odağı ve genel öz-yeterlik ilişkisi bulguları da literatürce desteklenmektedir (Kormanik & Rocco, 2009).

Ebeveyn çocuk ilişkileri, iletişim, çocuğun okul başarısı ve benlik saygısı (Frank, Plunkett & Otten, 2010; Hunter, Barber & Stolz, 2015), kişilik gelişimi (Yavuzer, 1994), antisosyal davranış ve depresyon (Hunter, Barber, & Stolz, 2015), öz-yeterlik (Yuan, Weiser & Fischer, 2016), kontrol odağı gelişimi ve cinsel öz-yeterlik (Yavuzer, 1994; Taris & Semin, 1998), kaygı düzeyi, kaygı duyarlılığı ve psikolojik sağlamlık düzeyini (Demirsu, 2018) etkilediğini ifade eden alan yazın bilgisi vardır. Bu bilgiler ışığında ebeveyn ilişkilerinin çocukları üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak adına ebeveynin öz-yeterliğini artıracak ve özellikle dış kontrol odağı düzeylerini azaltacak çalışmalara öncelik verilmesi gerekmektedir.

Literatürde öz-yeterlik inancının psikolojik sağlamlık düzeylerinden ve beden imajı algılarından etkilendiğini ortaya koyan çalışmalar vardır (Kılıç, Mammadov, Koçhan & Aypay, 2020). Aynı zamanda, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi çocuğun öz-yeterlik düzeyi ile ilişkilidir. Bir başka ifadeyle bu çocuklar için iletişimin ve aile desteğinin olması öz-yeterlik seviyeleri için kaynak oluşturmaktadır (Yuan, Weiser & Fischer, 2016). Bu bilgilerden yola çıkarak ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kalitesi artırılarak çocukların öz-yeterlik düzeyini de artırabiliriz. Bulgular düşünüldüğünde öz-yeterlik geliştirme programlarında çalışmalara ve eğitime bu konuların dahil edilmesi önerilmektedir.

Bu çalışmanın öne sürdüğü bir diğer hipotez olan genel öz-yeterliğin, kontrol odağının ve ebeveynin çocuğuyla olan iletişimi aracı rolü olduğu tespit edilmiştir. Bandura'nın (1994) tanımına göre öz-yeterlik, kişinin etrafında yaşananlar üzerinde efektif olabilecek şekilde bir hamleyi başlatıp sonuca ulaşana kadar sürdürebileceğine olan inancıdır ve dolayısıyla, kontrol odağı içten denetimli olan kişilerin yüksek öz-yeterliğe sahip olacağı doğrulanmıştır. Bu sonuç ise öz-yeterlik kavramı ile kontrol odağı kazanılması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla, içten denetimli anne babaların yüksek öz-yeterlik sonuçlarıyla çocuklarıyla kuracağı iletişimin olumlu anlamda yüksek olacağı kanısına varılabilir. Ayrıca, yapılan bir araştırmanın bulgularından yola çıkılarak, çocukla çatışma halinde olma ve çocukla gerçekleştirilen olumlu ilişki değişkenleri ile ebeveyn öz-yeterliğin istatistiksel düzeyde anlamlı olduğu görülmektedir ve ebeveynlerle

çalışan ruh sağlığı uzmanları öz-yeterliliği geliştirmek için ebeveynlik yetenekleri üzerinde ve çocuklarıyla olumlu iletişim kurmaya odaklanmaları çalışmalarını yapmaları önerilebilir (Demirtaş Zorbaz, 2018). Ebeveyn öz-yeterliliği ile ilgili yapılan bir çalışmada da ebeveyn öz-yeterliliğinin ebeveyn çocuk iletişiminden etkilendiği ortaya koyulurken çocuğuyla gerçekleştirdiği ilişkinin de ebeveynin algısını etkileyebileceğini göstermiştir (Glatz & Buchanan, 2015). Ebeveyn öz-yeterliliği ile ilgili araştırmalar, anne baba yeterliliğinin artmasının hem ebeveynler hem de çocukları üzerindeki olumlu etkisinden dolayı, çalışılması gereken önemli bir yapı olduğunu ortaya koymuştur (Swick & Broadway, 1997; Ardel & Eccles, 2001; Shumow & Lomax, 2002; Sanders & Woolley, 2005). Sonuç olarak, genel öz-yeterlilik seviyesinin iletişimi de etkileyebileceği doğrulanmıştır ve bir sebebi olarak da öz-yeterliliği yüksek kişilerin iletişimlerinin de olumlu anlamda gelişmesi beklenebilir.

Öz-yeterliliğinin; başarı, başarı performansı (Scholz ve ark., 2002; Kudo & Mori, 2015; Dumitrescu, 2016; Jamil & Mahmud, 2019), ebeveyn-çocuk ilişkisi (Yuan, Weiser & Fischer, 2016), motivasyon, kontrol odağı, benlik saygısı ile ilişki olduğunu (Scholz ve ark., 2002; Clay-Spotser, 2015) hatta öz-yeterliliğin benlik saygısı olduğunu belirten alan yazın bilgisi vardır (Stanley & Murphy, 1997). Ebeveyn psikolojik kontrolü ve ergen problem davranışları arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolünde olduğu da gösterilmiştir (Hunter, Barber & Stolz, 2015).

Yapılan bir çalışma bulguları hem ebeveyn-çocuk ilişkileri hem de öz-yeterliliğin, çocuğun akademik performansı ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu ve öz-yeterliliğin, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve okul sonuçları arasında aracılık ettiğini bildirmiştir (Yuan, Weiser & Fischer, 2016). Yerli ve yabancı literatürde bu kavramın çok fazla çalışılmadığı görülmüştür. Çünkü öz-yeterliliğin potansiyeli henüz tam olarak anlaşılmamıştır (Shelton, 1990). Bu nedenle öz-yeterlilik daha fazla araştırmayı hak eden bir kavramdır.

Öz-yeterlilik müdahalesinde öncelikli olarak ebeveyn öz-yeterlilik teorisini açıklayarak başarı deneyimlerini artırmak ve yeterlilik beklentilerini güçlendirerek kişinin başarı duygusunu ıretecek çeşitli görevler belirlenmeli ve yürütülmelidir (Bandura, 1977; 1986). Bu görevi başlatmak için gerekli becerilerin genellikle küçük, ulaşılabilir adımlara bölünmesi gerekir ve bu şekilde küçük basamaklar halinde takip edilerek uygulanır (Haycock, McCarthy & Skay, 1998).

Kişinin öz-yeterlilik düzeyi geçmiş başarılarından, başarısızlıklarından, başkalarının negatif yorumlarından, sosyal karşılaştırmalardan etkilenmektedir (Bandura, 1997; Kudo, & Mori, 2015). Bu nedenle özellikle ebeveynlere hem kendileri hem de çocukları için geçmiş başarısızlıklarının değil başarılarının ön planda tutulması, yeteneklerini keşfettirme çalışmaları yapılması, zor işlerin basamaklara bölünerek yaptırılması, benlik saygısını artıracak çalışmaların yapılması ya da bu konuda terapötik destek alınması önerilebilir ve bu konularda psikoeğitim verilebilir. Böylece aile üzerinden çocukların korunması sağlanarak hem tedavi hem de koruyucu hizmet birlikte sunulmuş olacaktır.

Kısıtlılıklar

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, kontrol odağı, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve öz-yeterlilik hakkında bilgi sağlayarak bilimsel literatüre katkıda bulunmaktadır. Özellikle sonuçlar, öz-yeterliliğin kontrol odağı ve ebeveyn-çocuk ilişkileri arasında tümenden aracılık ettiğini göstermesine rağmen, sonuçları yorumlarken göz önünde bulundurulması gereken sınırlamalar da vardır. Bu sınırlamaların bazıları metodoloji ile ilgilidir.

Bu araştırmanın kısıtlılıkları birkaç açıdan ele alınabilir. Araştırmanın sadece ebeveynlerin sanal ortamda gerçekleştirilmesi ve veri toplama süresi uzun sürelerle yayılmaması; örneklem sayısını ve bulguların genellemesini sınırlamış olabilir. Ebeveynin çocuğuyla olan iletişimi sadece iki değer açısından ve kişilerin öz-yeterlilikleri ile ölçülmesi, geniş bir alanı olan iletişim kavramı için yeterince kapsayıcı ve objektif sonuçlar vermemiş olabilir. Ek olarak, verilerimiz tek bir zaman noktasından alınmıştır. Bu nedenle bulguların genellenebilirliği sınırlıdır.

Öneriler

Bu çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar, ebeveyni hem kişisel hem de çocuğuyla etkileşimleri bağlamında destek olmak için temel oluşturabilir ve sonra yapılacak çalışmalar için örnek teşkil edebilir. Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan ruh sağlığı uzmanlarını, öğretmenlerini ve sosyal hizmet çalışanlarını; ebeveynlere kendi öz-yeterliliklerini artırma açısından bilinçlendirmek, içten denetimli olma çalışmalarını hakkında farkındalıklar kazandırmak ve bu kavramların çocuklarıyla iletişimiyle olan ilişkisini vurgulamaya yönlendirebilir. Elde ettiğimiz sonuçlar sayesinde çocuğu olan ebeveynler, öncelikle içten denetimi yüksek, öz-yeterlilik ve çocuklarıyla iletişim açısından kendi içsel değerlendirmelerini yapma konusunda cesaretlendirilebilir. Bunlar yapıldıktan sonra, bir ruh sağlığı uzmanı eşliğinde incelendiği ebeveynin çocuğuyla iletişim ölççeğinde olan alt boyutlardan zihinsel denetleme ve ifadeyi bastırma; iletişimin öneminin vurgulandığı saygı, duyarlı olma, açık olma, kabul etme, problem çözüme ve aktif dinleme konularında geliştirici ve dönüştürücü uygulamalar yapılabilir. Gelecek araştırmalar için bu araştırmanın, aracı rol etkisini artıracak anlamlı bir sonuçta varılabilir. Aynı şekilde, kontrol odağı kavramı diğer ölçme araçlarıyla ölçülüp, daha geniş çerçeveden bakılması sağlanabilir. Diğer taraftan örneklem sayısı ve niteliği daha geniş kitlelere ulaşp, araştırma değişik yaş grubundan bireylerin her iki ebeveyni ile yapılabilir. Böylece farklı yaş grubundaki çocuklar arası karşılaştırmalar yapılması da mümkün olabilir. Bunlara ek olarak özellikle ebeveynlerin ebeveyn-çocuk ilişkisine ilişkin, kişilerin algıları dâhil olmak üzere birden fazla bilgi kaynağının incelemesi, araştırması, gelecekteki araştırmalar için önerilir.

Aynı zamanda, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kalitesi çocuğun öz-yeterlilik düzeyi ile de ilişkilidir. Bir başka ifadeyle bu çocuklar için iletişimlerinin ve aile desteğinin olması öz-yeterlilik seviyeleri için kaynak oluşturmaktadır. Gelecek çalışmalarda çocukların öz-yeterlilik düzeylerinin de değerlendirilmesi önerilmektedir. Yine gelecek çalışmalar için, kontrolün kendi sorumluluğunda olduğunu bilen ebeveynler ve dış faktörlerden etkilenen ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin arasındaki farkların incelenmesi, ayrıca öz-yeterlilik duygularını nasıl artırabileceğinin boylamsal araştırmalarla ortaya

koyulması ve gelecekte, ebeveyn-çocuk ilişkisi, öz-yeterlik ve kontrol odağı arasındaki ilişki farklı kültürler üzerinde çalışılarak, kültürler arasında farklılıkları ortaya koyan çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Araştırmanın uygulanması için Beykent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İçin Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmıştır (Karar No: 35, Tarih: 28.05.2021).

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

AÖ makalenin yöntem ve tartışma bölümünün, özet ve abstractın yazılmasında büyük katkı sağlamıştır. Aynı zamanda makalenin genel yazımına ve kontrolüne katkı yapmıştır. SK araştırma verilerini analiz etmiş ve yorumlamıştır. Aynı zamanda makalenin genel yazımına ve kontrolüne katkı yapmıştır. HDÖ makalenin giriş ve tartışma bölümünün yazılmasında büyük katkı sağlamıştır. GG veri toplanmasında büyük katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Akkaya, R. (2015). Öğretmenlerin kontrol odağı ile iş doyumları arasındaki ilişki. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ardelt, M., & Eccles, J. S. (2001). Effects of mothers' parental efficacy beliefs and promotive parenting strategies on inner-city youth. *Journal of Family Issues*, 22(8), 944-972. <https://doi.org/10.1177/019251301022008001>
- Aypay, A. (2010). Genel öz yeterlik ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarılma çalışması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 113-132.
- Azizli, N., Atkinson, B. E., Baughman, H. M., & Giammarco, E. A. (2015). Relationships between general self-efficacy, planning for the future, and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 82, 58-60. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.03.006>
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://doi.org/10.1037//0033-295x.84.2.191>
- Bandura, A. (1997) Self-efficacy: the exercise of control. New York: Freeman
- Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Gerbino, M., & Pastorelli, C. (2003). Role of affective self-regulatory efficacy in diverse spheres of psychosocial functioning. *Child Development*, 74, 769-782. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.250>
- Bandura, A. (2004). Health promotion by social cognitive means. *Health Education & Behavior*, 31, 143-164.
- Bandura, A. (2005). Evolution of social cognitive theory. In K. G. Smith & M. A. Hitts (Eds.), *Great minds in management* (pp. 9-35). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Burmaoğlu, S., Polat, M., & Meydan, C. H. (2013). Örgütsel davranış alanında ilişkisel analiz yöntemleri ve Türkçe yazında aracılık modeli kullanımı üzerine bir inceleme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 13-26.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J., (2020). The Psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China, *Psychiatry Research*, 28, 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Chang, M. M., & Ho, C. M. (2009) Effects of locus of control and learner-control on web-based language learning. *Computer Assisted Language Learning*, 22(3), 189-206. <https://doi.org/10.1080/09588220902920094>
- Choi, W. (2013). The effects of self-efficacy and internal locus of control on academic performance of college students: The moderating role of class satisfaction. *Journal of Convergence Information Technology*, 8(12), 391-396. <https://doi.org/10.4156/jcit.vol8.issue12.47>
- Clay-Spotser, H. (2015). Self-Efficacy, Locus of Control, and Parental Involvement in Students' Academic Achievement (Unpublished Doctoral dissertation), Walden University, Minneapolis.
- Cüceloğlu, D. (2003). Çocukların içimde bir acı. *Altınoluk Dergisi*, 203, 56.
- Çoban, A., & Hamamcı, Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 393-402.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Demirsu, Ö. (2018). Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın ve kaygı duyarlılığının aracı rolleri. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş Zorbaz, S. (2018). Ebeveyn öz yetkinliğinin yordayıcısı olarak ebeveyn-çocuk ilişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 144-153.
- Dumitrescu, G. A. (2016). Self-efficacy, locus of control, perceived stress, and student satisfaction as correlates of dissertation completion. (Unpublished Doctoral dissertation). Andrews University, Michigan.
- Frank, G., Plunkett, S. W., & Otten, M. P. (2010). Perceived parenting, self-esteem, and general self-efficacy of Iranian American adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 19(6), 738-746. <https://doi.org/10.1007/s10826-010-9363-x>
- Ghosh, S., & Vohra, N. (2021). Procrastination and anxiety among Indian college students: The role of perceived parenting styles, locus of control and self-efficacy. <https://doi.org/10.31234/osf.io/wbf5v>
- Gifford, D., Briceno-Perriott, J., & Mianzo, F. (2006). Locus of control: Academic achievement and retention in a sample of first-year students. *Journal of College Admission*, 191, 18-25.
- Glatz, T., & Buchanan, C. M. (2015). Change and predictors of change in parental self-efficacy from early to middle adolescence. *Developmental Psychology*, 51(10), 1367-1379. <https://doi.org/10.1037/dev0000035>
- Gültekin G. (2003) 9-14 yaş grubundaki akut ve kronik hastalığı olan çocukların denetim odağı ve benlik kavramı düzeylerinin

- incelenmesi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hastings, R. P., & Brown, T. (2002). Behavior problems of children with autism, parental self-efficacy, and mental health. *American Journal on Mental Retardation*, 107(3), 222-232. [https://doi.org/10.1352/08958017\(2002\)107<0222:BPOCWA>2.0.CO;2](https://doi.org/10.1352/08958017(2002)107<0222:BPOCWA>2.0.CO;2)
- Haycock, L. A., McCarthy, P., & Skay, C. L. (1998). Procrastination in college students: The role of self-efficacy and anxiety. *Journal of Counseling & Development*, 76(3), 317-324. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1998.tb02548.x>
- Hunter, S. B., Barber, B. K., & Stolz, H. E. (2015). Extending knowledge of parents' role in adolescent development: The mediating effect of self-esteem. *Journal of Child and Family Studies*, 24(8), 2474-2484. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-0050-1>
- Jamil, N. L., & Mahmud, S. N. D. (2019). Self-efficacy relationship on science achievement amongst national secondary school students. *Creative Education*, 10(11), 2509-2527. <https://doi.org/10.4236/ce.2019.1011179>
- Kahraman, S. (2016). Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik psikoeğitim programının etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kahraman, S., & Tanrıkulu, T. (2019). Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirmeye Yönelik Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Giftedness & Education*, 9(1), 32-46.
- Kezer, F., Oğurlu, Ü., & Akfırat, O. (2016). Eleştirel düşünme eğilimi, genel öz-yeterlik ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(34), 202-218.
- Kılıç, N., Mammadov, M., Koçhan, K., & Aypay, A. (2020). Üniversite öğrencilerinde genel öz-yeterlik inancı ve beden imajının psikolojik sağlamlık düzeyini yordama gücü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(4), 904-914. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018044245>
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental psychology*, 42(5), 771. 1 <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.5.771>
- Kormanik, M. B., & Rocco, T. S. (2009). Internal versus external control of reinforcement: a review of the locus of control construct. *Human Resource Development Review*, 8(4), 463-483. <https://doi.org/10.1177/1534484309342080>
- Kudo, H., & Mori, K. (2015). A preliminary study of increasing self-efficacy in junior high school students: Induced success and a vicarious experience. *Psychological Reports*, 117(2), 631-642. <https://doi.org/10.2466/11.07.PRO.117c2>
- Reed, M.C. (2020). An action research study examining the impact of academic parent-teacher teams on title I middle schools' parents' self-efficacy on home to school engagement. (Unpublished Doctoral dissertation). Texas A&M University, Texas.
- Peng, Y., Mao, C. (2015). The impact of person-job fit on job satisfaction: The mediator role of self-efficacy. *Social Indicators Research*, 121(3), 805-813. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0659-x>
- Peters, R. J. (2011). Enhancing parental self-efficacy through behavioral intervention to encourage parent-child dialogue about drugs and alcohol. (Unpublished Doctoral dissertation). Seattle Pacific University, Seattle.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs: General and applied*, 80(1), 1-28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Sanders M. R. & Woolley M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Child: Care, Health and Development*, 31(1), 65-73. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2005.00487.x>
- Scherbaum, C. A., Cohen-Charash, Y., & Kern, M. J. (2006). Measuring general self-efficacy: A comparison of three measures using item response theory. *Educational and psychological measurement*, 66(6), 1047-1063. <https://doi.org/10.1177/0013164406288171>
- Scholz, U., Gutierrez- Dona, B., Sud, S., & Schwarzer, R. (2002). Is general self-efficacy a universal construct? *European Journal of Psychological Assessment*, 18(3), 242-251. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.18.3.242>
- Schunk, D. H., & Pajares, F. (2002). The development of academic self-efficacy. In A. Wigfield & J. Eccles (Eds.), *Development of achievement motivation*. San Diego: Academic Press.
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston (Eds.), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35-37). Windsor, UK: NFER-Nelson.
- Schwarzer, R., Mueller, J., & Greenglass, E. (1999). Assessment of perceived general self-efficacy on the Internet: data collection in cyberspace. *Anxiety, stress and coping*, 12(2), 145-161. <https://doi.org/10.1080/10615809908248327>
- Shelton, S. H. (1990). Developing the construct of general self-efficacy. *Psychological Reports*, 66(3), 987-994. <https://doi.org/10.1177/003329419006600301>
- Shepherd, S., Fitch, T. J., Owen, D., & Marshall, J. L. (2006). Locus of control and academic achievement in high school students. *Psychological Reports*, 98(2), 318-322. <https://doi.org/10.2466/PRO.98.2.318-322>
- Shumow, L. & Lomax, R. (2002). Parental efficacy: Predictor of parenting behavior and adolescent outcomes. *Parenting: Science and Practice*, 2(2), 127-150. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0202_03
- Stanley, K. D., & Murphy, M. R. (1997). A comparison of general self-efficacy with self-esteem. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 123(1), 81-99.
- Swick, K. J. & Broadway, F. (1997). Parental efficacy and successful parent involvement. *Journal of Instructional Psychology*, 24(1), 69-75.
- Şahin, N. H., Basım N., & Çetin, F. (2009) Kişilerarası çatışma çözüme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 153-163.
- Taris, T. W., & Semin, G. R. (1998). How mothers' parenting styles affect their children's sexual efficacy and experience. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 159(1), 68-81. <https://doi.org/10.1080/00221329809596135>
- Tella, A., Tella, A., & Adika, L. O. (2008). Self-efficacy, locus of control as predictors of academic achievement among secondary school students in Osun state unity schools. *IFE Psychologia: An International Journal*, 16(2), 120-130. <https://doi.org/10.4314/ifep.v16i2.23806>
- Vancier, Ş. E. (2019). Yetişkin psikolojik sağlamlığı üzerine bir inceleme: algılanan ebeveyn tutumu, kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma stilleri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Wagnon, M. M. (2019). Self-efficacy in parents of young children who stutter. (Unpublished Doctoral dissertation). Texas Christian University, Texas.

Yazıcı Çelebi, G. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 471-483.
<https://doi.org/10.21733/ibad.737406>

Yavuzer, H. (1994). Yaygın ana-baba tutumları. *Ana-baba okulu*. (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yuan, S., Weiser, D. A., & Fischer, J. L. (2016). Self-efficacy, parent-child relationships, and academic performance: A comparison of European American and Asian American college students. *Social Psychology of Education: An International Journal*, 19(2), 261-280.
<https://doi.org/10.1007/s11218-015-9330-x>.